

Datum 8. května 2024
Místo Ostrava
Vypracovala Gabriela Pokorná, tisková mluvčí
Telefon 599 442 285, 606 678 478
E-mail gabriela.pokorna@ostrava.cz

TISKOVÁ ZPRÁVA

V Ostravě byla dokončena záchrana památkově chráněné Grossmannovy vily

Architektonická perla Ostravy, Grossmannova vila, již brzy přivítá první návštěvníky. Komplexní proces záchrany památkově chráněné vily je u konce a předcházela mu rozsáhlá obnova objektu, která byla započata na sklonku roku 2021. Stoletá budova má za sebou řadu různých zásahů a před rekonstrukcí nebyla v dobrém stavebně technickém stavu. Objekt byl napaden dřevomorkou, docházelo k zatékání, v předchozích desetiletích byly provedeny různé zásahy nejen v interiéru, odstraněno bylo i dominantní schodiště objektu. Vilu navrhl jako své rodinné a firemní sídlo František Grossmann a v prostředí tehdejší Moravské Ostravy měla mnohá nej, architektonickým řešením počínaje, výjimečným vybavením a velkoryse pojatou zahradou konče.

„Uplynulá desetiletí přinesla vile i neodborné zásahy, objekt byl využíván k bydlení, později i jako školské zařízení, léta také chátral, což se samozřejmě podepsalo na stavu domu a záchrana přišla takřka v hodině dvanácté. Při rekonstrukci bylo zjištěno i významné zasažení objektu dřevomorkou. O to větší respekt mám k profesionalitě všech, kteří se na záchraně domu podíleli a krok po kroku navraceli krásu jednotlivým unikátním prvkům, které se dochovaly, a zabývali se procesy k obnově a zhotovení replik prvků, jejichž záchrana již možná nebyla. Chci proto poděkovat všem, kteří přispěli svým umem i aktivitou k záchraně tohoto výjimečného historického objektu. Ostrava tak mimo často navštěvované industriální památky či oblíbenou zoo nabídne nový turistický cíl, který jistě ocení nejen příznivci historie a architektury. Grossmannova vila rozšíří portfolio zajímavých míst, stojících ve městě za návštěvu a zhlédnutí,“ konstatoval Jan Dohnal, primátor města.

Rodinou vilu s reprezentativním sídlem stavební kanceláře si nechal postavit v letech 1922–1924 (novostavba byla povolena stavebním povolením ze dne 15. září 1922 a kolaudována byla výnosem 28. března 1924) František Grossmann. Stavba přitahovala pozornost přepychovým provedením i neobvyklým stavebním řešením. Dům byl obklopen zahradou s exotickými dřevinami, sochařskou výzdobou, altánem, bazénem i kašnou. *„Vila Františka Grossmanna je jednou z mála vil většího měřítka, postavených v Moravské Ostravě v první polovině 20. let 20. století. I přes to, že po roce 1918 byla situace v zemi jiná, objekt nemůže popřít silný vliv Vídně na Ostravsku. Vila vstupuje do svého okolí klasicizující architektonickou formou, s prvky dekorativismu, která klade důraz na členitou hmotovou kompozici. Ta je v lemech dveří a oken, římsách, v řešení rizalitů a štítů, zdůrazněna jemně propracovanou výzdobou a doplněna dalšími uměleckými díly figurální výzdoby. Unikátnost stavby je také v provázání s administrativním objektem, který je začleněn do urbanistického řešení a celá stavba společně se zahradou tak překračuje do té doby poměrně maloměstské prostředí Moravské Ostravy,“* přiblížil architekt projektu Daniel Vaněk.

Osobnost stavitele a jeho příběh krátce okomentoval kurátor Grossmannovy vily Tomáš Rusek: *„František Grossmann se narodil 3. srpna 1876 v Pustějově a základy stavebního řemesla získal od svého otce, který byl zednickým předákem. Po studiu na mistrovské škole při německé průmyslovce v Brně se vypracoval na samostatného stavitele ve Frýdku a roku 1906 se přestěhoval do Moravské Ostravy a spojil své síly s architektem Františkem Fialou. Firma pak realizovala na Ostravsku celou řadu staveb, přičemž mezi ty nejhodnotnější patřila dostavba kostela Panny Marie Královny v Mariánských Horách, Dům katolických tovarůšů nebo soukromé sanatorium Dr. Leopolda Kleina. Více se samozřejmě zájemci dozví v průběhu plánovaných prohlídek památky.“*

Z „pohádkového paláce,“ jak vilu označil dobový tisk, se František Grossman a jeho rodina radovali pouhých deset let. V důsledku hospodářské krize a finančních problémů volil stavitel v roce 1933 dobrovolný odchod ze

života. Vilu pak v dražbě v roce 1937 získala Hypoteční a zemědělská banka moravská v Brně. V březnu 1939 dům zakoupili Alžběta a Josef Rybovi. Josef Ryba byl ředitelem výrobního podniku firmy Eternitas v Moravské Ostravě. Po konci druhé světové války a Rybově odchodu z vedení podniku rodina odprodala polovinu domu roku 1958 manželům Pištovým. V letech 1964-65 pak vilu odkoupil městský národní výbor pro účely zřízení mateřské školy a posléze školní družiny, které chátrající dům opustila v roce 2005.

„Projekt rekonstrukce objektu připravila společnost PPS Kania a architekt Daniel Vaněk s maximální snahou vrátit vile její původní dispozice a hodnotné prvky. Návrh byl podřízen záměru obnovy kulturní památky s minimálními zásahy do dispozičního, tvarového a konstrukčního systému stavby. Obnovu památky realizovala společnost MORYS. Součástí obnovy vily byly restaurátorské práce, kterých se ujaly renomované společnosti s letitou praxí v oboru. Celkové náklady na rekonstrukci jsou ve výši přesahující 132 milionů korun s DPH. Památka zatím není dovybavena dobovým nábytkem, ten bude pořízen následně. Návštěvníci však již nyní mohou obdivovat architektonické prvky, obnovené vitráže, dekorativní výmalbu, štukovou výzdobu stropů se zlacením, dřevěné obklady i vestavěný nábytek či výrazně barevné tapety,“ doplnil Břetislav Riger, náměstek primátora pro investice.

Kompletní rekonstrukci památkově chráněného objektu popsal výkonný ředitel společnosti MORYS Jiří Šmidák: *„K hlavním stavebním úpravám patřila obnova všech zachovalých hodnotných stavebních prvků tvořících nedílnou součást stavby. Všechny opravitelné části byly obnoveny, neopravitelné nahrazeny kopií. Primárním cílem obnovy bylo dosažení původního vzhledu vily v době jejího dokončení. Provedeny byly zemní práce, kompletní mikrovlnné sanace před zahájením stavebních prací. Před zahájením rekonstrukce střechy bylo realizováno provizorní zastřešení celého objektu systémovým lešením a zaplachtováním tak, aby do objektu nezateklo. V rámci rekonstrukce krovu byla odstraněna plechová krytina i dřevěné bednění, napadený krov byl posouzen a byla provedena výměna napadených prvků krovu. Celý krov byl očištěn, zbaven nátěrů a ošetřen impregnací proti dřevokazným škůdcům. Skladba střešního pláště byla provedena shodně s původním stavem. Nová střešní krytina byla provedena z keramických bobrovek kladených dvojité na laťování s tmavě hnědým glazováním s matným leskem. Nad apsidou a věžovým polygonálním rizalitem byla provedena nová střešní krytina z měděné krytiny. Z téhož materiálu byly provedeny veškeré klempířské konstrukce jak na vlastním objektu, tak na altánu.“*

Významná role při obnově památkově chráněného objektu připadla dobovým fotografiím, díky kterým stavebníci i restaurátoři objekt renovovali. Veškeré uměleckořemeslné a restaurátorské práce, mezi které náležely například repase truhlářských prvků (oken, dveří), obnovení systému venkovních historických žaluzií, zhotovení repliky nezachovaného původního schodiště v hale, repase zámečnických prvků, repase původního systému teplovzdušného vytápění, včetně původního kotle, restaurování štukové výzdoby, zlacení, odkryv, restaurování a rekonstrukce nástěnných maleb, zhotovení replik nedochovaných atypických keramických krbů, komínů i repase a repliky původních obkladů a dlažeb aj., zajišťovala firma ARCHATT, která se specializuje na obnovu památek více jak 30 let. Firma se podílela například na obnově střech a fasád Národního divadla i Pražského hradu, obnově Libušína i zámků Lednice, Valtice a dalších objektech lednicko-valtického areálu a mnoha dalších. Jednatel společnosti ARCHATT Jan Všečetka vysvětlil proces obnovy vily detailněji: *„Všechny námi zajišťované práce byly velmi složité, jelikož jsme často tvar a velikost nedochovaných prvků odvozovali pouze z černobílých dobových fotografií, velmi složitá byla replika schodiště ve vstupní hale s veškerou výzdobou. Část interiérové výmalby se nedochovala a byla rovněž rekonstruována dle fotografií a prováděna původní technologií malby přes šablony. Velmi komplikovaná byla i výroba replik nedochovaných krbů pouze dle fotografií a opravdovým oříškem bylo zhotovení replik částí původních obkladů, které se nedochovaly. Výroba replik obkladů a dlažeb vyžadovala mnohaměsíční přípravu, výrobu forem a nekonečné zkoušky výpalu různých typů glazur.“*

Jednou ze signifikant Grossmannovy vily jsou dozajista barevné vitráže, jimiž je historická památka doslova poseta. Téměř v každé místnosti dokresluje tento druh dekorativního prvku specifickou atmosféru budovy. Přitom před rekonstrukcí byly v rámech, kde se měly vitráže nacházet, jen náznaky jejich původní podoby. I tady se ku slovu dostaly dobové fotografie, které byly jediným důkazem existence specifických mozaiek, i těch nejikoničtějších v prvním patře. Této filigránské práci se věnovali restaurátoři firmy Mitvalsky.cz, zabývající se touto specializací více jak třicet let a podílející se na celé řadě projektů. Najdeme mezi nimi například obnovu brněnské Katedrály svatého Petra a Pavla, Městského divadla v Prostějově či kostela svatého Mořice v Kroměříži.

Restaurátor Tomáš Mitvalský k pracím při obnově Grossmannovy vily uvádí: *„Vitráže, nebo spíš to, co z nich zbylo, byly v katastrofálním stavu, mnohé už neexistovaly. Unikátní zahradní motivy, patrně od opavského malíře a příležitostného vitrážníka Adolfa Zdravily byly zachyceny na černobílých snímcích. Naše práce tedy spočívala i ve výběru ideálních barevných kombinací, které korelují s malbou na zdi této místnosti.“*

Přesněji museli jsme přenést neúplný návrh z fotografií a zbytek dotvořit podle fantazie. Výjimečná byla i skla, ze kterých byly některé vitráže zhotoveny. Nejspíše byla vyrobena přímo na zakázku pro Grossmannovu vilu. Naším úkolem bylo tedy i nalézt skla s podobnou strukturou, která by zapadla do charakteru uměleckého díla.“ Proces restaurování vitráží je už stovky let neměnný, respektující tradici řemesla. Po vyjmutí mozaiek z rámu se jednotlivá skla rozeberou z olověných kolejnic, aby se očistila a následně do profilů vrátila. Tento postup využili i restaurátoři firmy Mitvalsky.cz při obnově vily.

Ojedinelé jsou i do současnosti ve vile zcela dochované původní dřevěné prvky a vestavěný mobiliář. K samotné obnově jednotlivých místností a jejich původních historických dřevěných prvků bylo přistupováno ve zcela důsledném památkářském duchu a zásadách. Před vlastní obnovou těchto původních interiérů byly na demontovaném mobiliáři a prvcích provedeny laboratorní analýzy, které měly určit jejich původní povrchové úpravy. Tak aby bylo i do budoucna možné prohlásit, že jednotlivé prvky jsou zcela autentické, včetně jejich nově provedené původní povrchové úpravy. Jednalo se o povrchové úpravy provedené v olejových barvách (okna, dveře, obklady stěn, zábradlí vstupní haly se schodištěm) a povrchy v leštěné a natírané šelakové polituře (vestavěný mobiliář, obklady stěn pracovny a jídelny, dýhované dveře a prvky v jednotlivých místnostech).

Této nesnadné činnosti se zhostili restaurátoři brněnské firmy TABERNÁKL, specializující se na obnovu kulturních památek v celé zemi již 32 let. V uplynulé době restaurátoři této firmy přispěli k obnově památky zapsané na seznamu UNESCO, významné vily Tugendhat, dále vily Stiassni, vily Löw – Beer, Jurkovičovy vily a v současnosti se podíleli na obnově interiérů dalšího zajímavého objektu Arnoldovy vily v Brně. Hlavní restaurátor Libor Urbánek práce popisuje: *„Při samotných restaurátorských obnovách jednotlivých místností vily jsme zjistili, že autor projektu a zároveň investor vily František Grossmann, byl nesmírně precizní člověk se smyslem pro detail a potrpěl si na zcela dokonalé provedení svých návrhů a realizovaných staveb. Důkazem jeho preciznosti a detailnosti byly naprosto skryté konstrukční spoje jednotlivého vestavěného mobiliáře a prvků v místnostech, které jsme v rámci stavební obnovy podrobili kompletní demontáži. Trvalo nám někdy opravdu dlouho, než jsme přišli na to, jak jsou k sobě některé tyto prvky spojeny. Dalším takovým malým, ale významným příkladem jeho detailnosti bylo zjištění, že v kotelně vily sloužící k vytápění objektu, v níž se pohyboval domovník/topič s kolečky uhlí a lopatou, jsou rohy stěn chráněny leštěnými dřevěnými rohy. Kdo by si do zcela užitékované místnosti toto navrhl. Pochopíme, kdyby byly kovové nebo oplechované. Ale pan stavitel si je nechal vyrobít dřevěné a na povrchu zcela leštěné. František Grossmann byl též velkým milovníkem umění a starožitností, jistě obdivoval zámecké interiéry tehdejší aristokracie. Tuto předíci dokládá nález historických parket v jeho tmavé jídelně, které byly stejných rozměrů a stejného sesazeného vzoru (dvojitý vídeňský kříž) jako původní parketové čtverce nacházející se ve Sněmovním sále Arcibiskupského zámku v Kroměříži a pocházející z přelomu 18. století. Dalším příkladem Grossmannovy lásky k umění je i provedení interiéru samotné tmavé jídelny, kde vedle celoplošného řezbovaného obložení stěn místnosti nechal majitel zabudovat dva nádherné jídelní přiborníky s takzvanými zrcadlovými dvířky, přičemž pro výplně jednotlivých tmavých dvířek byla použita očkovaná javorová kořenice, leštěná v šelakové polituře na zcela vysoký lesk.“*

Zrestaurované dochované dřevěné prvky byly po provedených stavebních úpravách postupně navráceny na svá původní místa v jednotlivých interiérech, včetně prvků později nalezených a v některých případech i konstrukčně zničených. Takovým příkladem je usazení původních skládacích prosklených dveří do zimní zahrady v prvním patře vily. Jednotlivá křídla těchto původních dveří v minulosti sloužila jako ohrada výběhu pro slepice. Obnoveny a navráceny na svá původní místa byly i nalezené tvarové nástavby nad jednotlivými vstupy do vedlejších místností v interiéru společenského salonku s vyvýšenou alkovnou.

Renovována byla také zahrada, obklopující vilu. V důsledku rozšiřování ulice 28. října přišla zahrada o svou část s pergolovou promenádou a altánem, původně situovaným v rohu zahrady, dnes vystupuje z jejího půdorysu. Vysazeny byly původní druhy rostlin, definovány byly opět dle dobových fotografií. Kompletní sadové úpravy obsáhly výsadbu stromů, keřů, popínavých rostlin, záhonů, živých plotů i zatravnění. V zahradě se opět skví opravený altán, pergola, fontána, jezírko i květnice, které realizovala firma FICHNA-HUDECZEK, stejně jako veškeré venkovní zpevněné plochy navazující na objekt vily.

„Rozsáhlá rekonstrukce navrátila po sto letech rezidenci staronový vzhled odpovídající období Grossmannova života. Po zásadním kroku detailně popsané obnovy však přichází krok neméně důležitý, kterým je další život památkově chráněného objektu. Vila bude v následujících týdnech zpřístupněna veřejnosti s pravidelným kulturním programem a prohlídkovou trasou, která návštěvníky blíže seznámí s příběhem Františka Grossmanna a jeho ‚pohádkového paláce.‘ Poprvé se budou moci zájemci podívat do vily už 4. dubna 2024. Detailní rozvržení otevírací doby i další zajímavosti a informace o akcích naleznou

zájemci na webu <https://www.vilagrossmann.cz/>. Jak nejideálněji vilu zpřístupnit veřejnosti jsme se inspirovali obdobnými stavbami, námátkou mohu uvést vilu Tugendhat. Provoz vily bude zajišťovat městská společnost Černá louka,“ uzavřela Lucie Baránková Vilamová, náměstkyně primátora pro kulturu.